

मूलमेव च । यीवाविपरिवर्तश्च शुभमङ्गं सुदारुणम् ।
पथ्यासनविपथ्यासौ पशुमारमजाविकम् । पादप्रहार-
मास्कोटं कटिरेचितकलथा । गात्राक्षेत्रं स्तब्धगतं
महीव्याजनमेव च । उरोन्मलाटघातश्च विस्फटकराण्यथा ।
उद्धूतमवधूतश्च तिर्यङ्मार्गगतं यथा । गजस्कन्धमव-
क्षेपमपराङ्मुखमेव च । देवमार्गमधोमार्गममार्गमना-
कुलम् । यटिघातमवक्षेपो वसुधादारण्यथा । जातु-
बन्धं भुजाबन्धं गात्रबन्धं सुदारुणम् । विष्टु-
शोदकं श्वभं भुजावेष्टितमेव च । सन्नद्धैः संयुगे
भाव्यं सशस्त्रैस्तैर्गजादिभिः । वराहशुभरो चोभौ
एको यीवागतोऽपरः । स्तब्धगौ द्वौ च धातुकौ द्वौ
च खड्गधरो गजे । रथे रथे गजे चैव तुरङ्गाणां
लयं लयम् । धातुक्काण्यन्त्यं प्रोक्तं रक्षार्थं तुरगस्य
च । धन्विनो रक्षणार्थाय चर्मिण्यन्तु नियोजयेत् । स-
मन्त्रैः शस्त्रमध्यस्थं शास्त्रन्त्रैर्लोक्यमोहनम् । यो
युद्धे याति स जयेदरीन् सम्प्रापयेद्भुवम् ।

धनूषि धनुषः प्रयोगोपसंहारान् वेत्ति जानाति विद-
काण्य उप० सं० । २धातुक्ते त्रि० शिष्यौ पु० । “धनुर्द्धरो
धनुर्वेदः” विष्णुसं० । भावे घञ् । ४विद्याभेदे अष्टादश-
विद्याशब्दे ५४२ पु० दृश्यम् ।

धनुष पु० धन-वा० उपन् । ऋषिभेदे “धनुषाख्योऽथ रैभ्यश्च
अर्वावसुपरावच्छ” भा० शा० १२८ अ० ।

धनुषाक्ष पु० ऋषिभेदे “आससाद महावीर्यं धनुषाक्षं
मनीषिणम्” भा० व० १२५ अ० ।

धनुष्कपाल पु० धनुषः कपालमिव दृस्योः सामर्थ्यं
प्रत्वम् । धनुरवयवे । कक्षादिषु पाठस्तु असामर्थ्यार्थः ।

धनुष्कर त्रि० धनुः करोऽस्य दृस्योः सामर्थ्यं प्रत्वम् ।
धनुर्हस्तो धातुक्ते । धनुः करोति क-ट । २चापकारके
शिल्पिभेदे त्रि० । अहत्यादौ तु अण् धनुष्कार । तत्-
करमात्रे त्रि० । “रूपकारं हेत्यै धनुष्कारं” कर्मणे
ज्याकारं दिवाय” यजु० १०।७ ।

धनुष्याणि त्रि० धनुः पाणौ यस्य दृस्योः सामर्थ्यं प्रत्वम् ।
धनुर्हस्तो “युवजानिर्घनुष्याणि” भट्टिः ।

धनुष्पत् त्रि० धनुः धार्यत्वेनास्त्यस्य मतप् । धनुर्द्धरे अमरः ।
“भीष्मो धनुष्पानुपजान्तरात्रिः । (जामदग्न्यः) भट्टिः ।

धनुस् न० धन-शब्दे लसि । १चापे शरनिक्षेपयन्त्रभेदे
अमरः । ज्याकर्षणेत्यशब्दयोगात्तस्य तथात्वम् ।
तद्वक्षणम् । “धनुस्तु द्विविधं प्रोक्तं शार्ङ्गं वांशं तथैव

च । कोमलं वर्णदृढता तयोर्गुण्य उदाहृतः । सुख-
सम्पत्तिकरणं समसुष्टप्रायतं धनुः । विपदो सुष्टि-
यैमस्ये तदङ्गे भङ्गमावहेत्” युक्तिकल्पतरुः । धनुर्वेद-
शब्दे तद्वक्षण्यदि दृश्यम् । २पियालहले पु० मेमाव-
धिके ११वमे राशौ “ना स्त्र्यभाः शैलसमीदयोऽतिशब्दो-
दिनं प्राक् दृढसुच्छयोतः । रक्तोष्णपित्तो धनु-
रत्यस्त्रतिसङ्को द्विमूर्तिर्द्विपदोऽग्निहयः” नी० ता० ।

अथञ्च राशिः २१६०० कलात्मकस्य राशिचक्रस्य १४४००
कलोत्तरं १८०० कलात्मकः मूलपूर्वापाठोत्तरापाठा
प्रथमचरणात्मकः । “मूलं पूर्वापाठा प्रथमस्यातारं-
शको धन्वी” ज्यो०त० । अस्य स्वरूपं “चापी नरोऽश्व
जघनः” दृष्टव्याः । “अश्वतुल्यजघनः नरस्तेन चतुष्पा-
दित्यर्थः । यथाह यवनेश्वरः । “धन्वी मनुष्यो हय-
पश्चिमाईक्षमाङ्कः” भट्टोत्पलः । ४चतुर्हस्तमाने
क्रोशशब्दे ३३४० पु० दृश्यम् । ५धनुर्द्धरे त्रि० शब्दार्थचि-
मोलक्षेत्य व्यासादौ न्यूने ईक्षणभेदे चापशब्दे लेख-
शब्दे च दृश्यम् । “ज्यां प्रोज्झ्य शेषं तत्प्राश्चि-
हतं तद्विरोद्धतम् । सङ्क्रातत्प्राश्चिद्वर्गे संयोज्य
धनुश्च्यते” सू० सि० । “यस्य धनुः कर्तुमिष्टं तस्मिन्
शुद्धिपूर्वं ज्यापिण्डं न्यूनीकृत्य शेषं पञ्चाक्षतिगुणं तदि-
वरोद्धतं तयोः शुद्धाशुद्धिपिण्डयोरनन्तरं भक्तं फलं
शुद्ध्या यतमा ततमसङ्क्रातत्प्राश्चिद्वर्गोः संवर्गे चाते
संयोज्य सिद्धं धनुः कथ्यते । अतोपपत्तिः । ज्या यतमा
शुद्धाति ततमायायापकलायास्ततमसङ्क्रातुगुणिततत्त्वा-
द्घनः ज्यान्तरेण तत्प्राश्चिकलास्तदा शेषज्यायाः
केत्यनुपातागतफलयुता इति वैपरीत्येन सुगमतरा” रङ्ग० ।
बङ्ग० अण्डः । धृतधन्वः इत्यादि धन्वना शब्देनैव तत्प्रयो-
गोपपत्तौ धृतधनुरित्यादिप्रयोगनिरासार्थमण्डविधानम् ।

धनुस्तम्भ पु० सुश्रुतोक्ते विवृते वायुभेदे । “धनुस्तुल्यं नमे-
द्यस्तु स धनुस्तम्भसंज्ञकः” तत्र लक्षितम् ।

धनू स्त्री धन-ज । धनुषि लज्ज० ।
धनेयक न० धन्याक+प्र० । धन्याको भरतः ।

धनेश पु० ६० । १कुवेरे “इमे चैवाटकलशः निधीनामंशश्च-
मवाः । कक्षया राजराजस्य धनेशस्य महात्मनः” हरिवं-
१०८ । २लग्नात् द्वितीयस्थानपतौ च । धनेश्वरादयो-
ऽप्यत्र । “धनेश्वरस्यानुचरो वरदोऽसि नृपात्मजे” भा० व०
१८२ अ० । “भाग्यं शराख्ये शधनेश्वराणामेकोऽपि चन्द्राद्यदि
केन्द्रवर्ती । सप्तललाभाधिपतिर्युद्धे दक्षस्तु सामाज्यपति-